

Nr 15

Utlåtande i anledning av motioner angående förvaltningen av allmänna pensionsfonden, m. m.

Bankoutskottet har till behandling i ett sammanhang upptagit följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna nr 313 i första kammaren av herr *Mattsson m. fl.* och nr 381 i andra kammaren av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt parlamentarisk utredning rörande tilläggs-pensionssystemets samhällsekonomiska verkningar, AP-fondens inverkan på näringslivet och fondförvaltningens framtida utformning m. m. i enlighet med vad i motionerna anförts;

2) de likalydande motionerna nr 217 i första kammaren av herr *Ottosson m. fl.* och nr 282 i andra kammaren av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t måtte med beaktande av vad i motionerna anförts igångsätta utredning i syfte att — sedan AP-fonderna nått en med hänsyn till kravet på likviditet och risken för konjunkturförsämring fullt betryggande storlek och erfarenhet vunnits rörande storleken av arbetsgivarnas frivilliga avsättningar till egna pensionsfonder — begränsa de årliga pensionsavgifterna till AP-fonderna till vad som erfordras för täckande av fondernas löpande pensionsbetalningar under året;

3) de likalydande motionerna nr 43 i första kammaren av herrarna *Ottosson* och *Lundberg* samt nr 77 i andra kammaren av herr *Thylén m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa dels om förslag till sådan ändring av reglementet för allmänna pensionsfondens förvaltning att arbetsgivare erhåller möjlighet att för återlån få utnyttja de ATP-avgifter som inbetalats under loppet av de fem senast förflutna åren och att återlån skall få ske upp till 75 % av inbetalda avgifter, dels om en utredning rörande utsträckande av amorteringstidens längd för återlån till 20 år;

4) de likalydande motionerna nr 550 i första kammaren av herrarna *Johan Olsson* och *Harry Carlsson* samt nr 663 i andra kammaren av herr *Hamrin* i Jönköping *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag om sådan ändring av reglementet för allmänna pensionsfondens förvaltning, att återlånerätt får ackumuleras under fem år, att

amorteringstiden utsträcks till 20 år och att möjlighet för återlån får utnyttjas upp till 75 % av inbetalda avgifter.

Beträffande motiveringen för de gjorda yrkandena hänvisas, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, till motionerna I: 313, II:282, II: 77 och II: 663.

Gällande bestämmelser rörande allmänna pensionsfonden

Enligt 19 kap. 5 § lagen om allmän försäkring skall arbetsgivares avgift till försäkringen för tilläggspension samt sådan tilläggspensionsavgift som i vissa fall erlägges av försäkrad utgå efter en procentsats, avvägd så att avgifterna i förening med andra tillgängliga medel förslår icke blott till bestridande av de utgifter som åvilar försäkringen utan även till den fondering som finnes erforderlig. Enligt lag den 31 maj 1963 utgör procentsatsen för åren 1965—1969 respektive 7 1/2, 8, 8 1/2, 9 och 9 1/2. Avgifterna tillföres allmänna pensionsfonden, med vars tillgångar kostnaderna för försäkringen skall betras.

I reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning (SFS 1959: 293; ändringar SFS 1963: 78 och 1965: 132) stadgas, att fondförvaltningen skall handhas av tre särskilda styrelser. Första fondstyrelsen förvaltar avgifter erlagda för statens och kommunernas anställda, andra fondstyrelsen avgifter erlagda för anställda i enskilda företag med minst tjugo arbetstagare och tredje fondstyrelsen avgifter för anställda i enskilda företag med mindre än tjugo arbetstagare även som de egenavgifter som erlägges för inkomst av annat förvärvsarbete än anställning. Fondstyrelsernas ledamöter utses av Kungl. Maj:t, flertalet efter förslag av organisationer som företräder försäkrade och avgiftsbetalare.

Fondens tillgångar får enligt reglementet placeras dels i vissa slag av obligationer och andra skuldförbindelser, dels i fordran hos vissa kreditinrättningar, i den mån dessa beviljar avgiftsbetalare återlån av erlagda avgifter.

Reglerna om återlån är utformade på följande sätt. De kreditinrättningar som äger bevilja återlån är riksbanken, bankaktiebolag, postbanken, postgirokontoret, sparbank, centralkassa för jordbrukskredit, Sveriges allmänna hypoteksbank, Svenska skeppshypotekskassan och annan kreditinrättning som Konungen godkänner. Återlån kan medges den som erlagt tilläggspensionsavgift under föregående år och får uppgå till högst hälften av det erlagda avgiftsbeloppet, under förutsättning att detta utgjort lägst 1 000 kronor. Minimisumman för återlån blir alltså 500 kronor. Kreditinrättning som lämnar återlån får i sin tur från vederbörande fondstyrelse låna motsvarande belopp mot fastställd räntesats. Rätten till återlån är icke ovillkor-

lig, utan kreditinrättningen, som under alla omständigheter svarar för återbetalning av lånet från fondstyrelsen, prövar efter vanliga grunder den lånesökandes kreditvärdighet och kan även fordra säkerhet som vid annan utlåning. Kreditinrättningen har att amortera sitt lån ur allmänna pensionsfonden med minst 10 procent årligen och under en tid av högst 10 år. I den mån kreditinrättningen för sin del medger låntagare mindre amortering eller längre löptid, övergår dennes återlån således till att bli ett lån av ordinarie typ.

Motionerna

I motionerna I: 313 och II: 381 uttalas, att den nyligen avslutade långtidsutredningen inte kan anses tillgodose det krav på utredning av tilläggs pensionssystemets samhällsekonomiska verkningar m. m., som 1963 års riksdag ställde. Med allmänna pensionsfondens ställning på kapitalmarknaden är det enligt motionärerna naturligt att frågan om fondförvaltningens framtida utformning måste få stor betydelse för näringslivets utveckling. Risken för ekonomisk maktkoncentration måste uppmärksammas och en decentralisering av fondförvaltningen eftersträvas. Ifrågakarande problem bör skyndsamt prövas av en parlamentariskt sammansatt utredning, för vilken det av långtidsutredningen sammanställda materialet bör vara av värde.

Maktkoncentrationen hos dem som förvaltar allmänna pensionsfonden påtalas också i motionerna I: 217 och II: 282. Motionärerna erinrar om att tidigare lagstiftning gav företagen möjlighet att avsätta en del av årets vinst till särskilda pensionsfonder. Alltjämt förekommer genom den s. k. PRI-försäkringen ett pensionssparande utanför allmänna pensionsfondens ram. Denna försäkring är så uppbyggd att det väsentliga av nysparandet får stanna kvar hos företagen. Genom en kollektiv säkerhet ansvarar de samgående företagen gemensamt för fullgörandet av pensionsförpliktelserna. Ett liknande system bör enligt motionärerna eftersträvas för förvaltningen av den del av avgifterna till allmänna pensionsfonden som överstiger vad som erfordras för att täcka fondens utgifter under året. En sådan partiell decentralisering av allmänna pensionsfonden, varom utredning begäres, skulle enligt motionärerna leda till bl. a. ökat företagssparande, större produktions- och standardökning, säkrare pensionsutfästelser och möjlighet till en för företagen och samhället lönande resultatutjämning.

I motionerna I: 43 och II: 77 samt I: 550 och II: 663 framhålls att återlånen från allmänna pensionsfonden till särskilt de mindre företagen fått synnerligen ringa omfattning. De mindre företagen befinner sig enligt motionärerna i ett ogynnsamt läge på kreditmarknaden, varför en liberalisering av återlåneroglerna är önskvärd. De förändringar som anses böra komma till stånd är införande av rätt att ackumulera upp till fem års återlåne-

möjligheter, vidgning av återlånemöjligheterna upp till 75 procent av avgiftsbeloppet samt utsträckning av amorteringstiden för återlånen från 10 till 20 år.

Tidigare behandling av de i motionerna väckta frågorna

A. Tilläggs pensionssystemets samhällsekonomiska verkningar

I anledning av proposition till 1963 års riksdag med förslag till lag angående procentsatsen för uttag av avgift under åren 1965—1969 till försäkringen för tilläggs pension väcktes motioner vari yrkades, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla att en klarläggande samhällsekonomisk analys av pensionssparandet utfördes, varvid särskilt AP-fondernas verkan på det totala sparandets omfattning och ändrade struktur uppmärksammades, samt att i samband härmed en översyn företogs av de till pensionssystemet knutna reglerna för fondkapitalets placering och administration med utgångspunkt från ett ovillkorligt beaktande av ATP-systemets säkerhet.

Andra lagutskottet anförde i sitt av riksdagen godkända utlåtande i ärendet (nr 57) bl. a. följande:

Enligt vad som framgår av de i propositionen redovisade beräkningarna kommer pensionsfonderna att redan under den femårsperiod, för vilken avgiftsuttaget nu fastställs, uppgå till betydande belopp. Det skulle därför enligt utskottets mening vara värdefullt om de samhällsekonomiska verkningarna i olika avseenden av pensionssystemet blev föremål för utredning. En sådan utredning, som torde ha förutsatts vid pensionssystemets införande, bör också behandla frågor om fondbildningens inverkan på näringslivet, fondbildningens omfattning och fondförvaltningens framtida utformning. Vad utskottet anført i fråga om en sådan utredning synes böra bringas till Kungl. Maj:ts kännedom.

Kungl. Maj:t förordnade, att den sålunda begärda utredningen skulle utföras inom ramen för den av finansdepartementet bedrivna planeringen av den svenska ekonomiens utveckling på längre sikt. En redogörelse för denna utredningsverksamhet återfinnes i propositionen 1963:150 (bihang F), vari bland frågor som borde utredas särskilt berörts finansieringsproblemen inom näringslivet och utvecklingstendenserna på kreditmarknaden.

I början av år 1964 tillkallades överdirektören i konjunkturinstitutet Börje Kragh att såsom särskild utredningsman verkställa den här angivna utredningen om finansiella långtidsperspektiv inom samhällsekonomien. I direktiven för denna utredning (riksdagsberättelsen år 1965, I Fi: 21) anges syftet vara att utifrån en kartläggning av aktuella förhållanden söka klargöra tendenserna på längre sikt vad beträffar sparandefördelning, kreditförmedling och finansieringsbehov och analysera innebörden härav för den

ekonomiska politikens målsättningar och utformning. När det gäller framtidsbedömningen av utvecklingen på kreditmarknaden säges det på vissa områden, speciellt för allmänna pensionsfonden, vara möjligt att i konkreta, kvantitativa termer diskutera utbudsutvecklingen på relativt lång sikt. Tendensbedömningarna på utbuds- och efterfrågesidorna säges böra sammanställas i en total kalkyl med alternativa uppsättningar av konsistenta antaganden. Till dessa bedömningar skall anknytas en diskussion av riktlinjerna för en ekonomisk politik på detta område, syftande till att skapa de kreditmarknadsmässiga förutsättningarna för en önskvärd »real» utveckling. Det säges här kunna bli fråga om behovet och möjligheterna att påverka placeringsfördelning och kreditkanalisering bl. a. genom slussning via allmänna pensionsfonden. Utredningen, som bedrivits vid sidan av det utredningsarbete som redovisas i den av finansdepartementets sekretariat för ekonomisk planering framlagda rapporten »Svensk ekonomi 1966—1970» (SOU 1966: 1), beräknas bli slutförd under våren 1966.

I motioner vid 1964 års riksdag yrkades att den utredning rörande tilläggspensionssystemets samhällsekonomiska verkningar etc. som begärts av 1963 års riksdag skulle komma till stånd genom en särskild utredning med parlamentarisk medverkan. I en till andra lagutskottets utlåtande nr 31 fogad reservation hemställdes att dessa motioner inte skulle föranleda någon riksdagens åtgärd. Som motivering härför anförde reservanterna, efter att ha redovisat Kungl. Maj:ts beslut med avseende på utredningen, att pensionssystemets samhällsekonomiska verkningar inte kan bedömas isolerade från den samhällsekonomiska utvecklingen i övrigt och att det därför finge anses lämpligt att utredningen skedde i den form Kungl. Maj:t förordnat. Riksdagen anslöt sig till denna reservation.

Ett motsvarande yrkande väcktes i motioner vid 1965 års riksdag. Andra lagutskottet hänvisade i sitt utlåtande nr 64 ånyo till den pågående utredningen om finansiella långtidsperspektiv inom samhällsekonomien. I enlighet med utskottets förslag beslöt riksdagen att motionerna inte skulle föranleda någon åtgärd.

B. Decentralisering av allmänna pensionsfonden

I den promemoria med förslag om fondförvaltning m. m. i samband med en utbyggd pensionering (SOU 1958:4), som framlades av 1957 års pensionskommitté, diskuterades frågan om en uppdelning av fondmedlen på flera fonder. Kommittén anförde, att om en sådan uppdelning drevs tillräckligt långt de flesta problem, som en stor, centralt förvaltd fond ger upphov till, skulle kunna elimineras. En uppdelning efter näringsgrenar och branscher — den ur praktisk synpunkt naturliga metoden — skulle emellertid alltför lätt urarta till ett kvoteringsystem genom att delfonderna i första hand tillgodosåg den egna branschens kreditbehov. Övervägande skäl

talade enligt kommitténs mening för en viss, begränsad uppdelning av pensionsfonden.

Kommittén förordade därför, att fondmedlen fördelades på tre delfonder. Till den första skulle föras de av staten och kommunerna erlagda arbetsgivaravgifterna, till den andra övriga arbetsgivaravgifter och till den tredje egenavgifterna från icke-löntagare. Varje fond skulle förvaltas av en styrelse med av Konungen förordnade ledamöter, av vilka flertalet skulle utses efter förslag av dels organisationer representerande berörda arbetsgivare, dels löntagarorganisationer och organisationer företrädande övriga försäkrings-tagare.

I propositionen nr 100 år 1959, vari bl. a. framlades förslag till reglemente angående allmänna pensionsfondens förvaltning, uttalade föredragande departementschefen, att förvaltningen av pensionsfonden enligt hans åsikt inte borde innebära en maktkoncentration — vare sig för statliga eller andra intressen.

I enlighet härmed föreslogs, att förvaltningen skulle delas upp på tre särskilda fondstyrelser. I dessa fondstyrelser skulle företrädare finnas för närmast berörda parter utan att någon ensam hade majoritet. En sådan maktfördelning torde, sade departementschefen, vara i princip väl jämförlig med den som kunde tänkas råda, om en på privat väg fullt utbyggd pensionering ägde rum i ett mindre antal stora företag.

Av pensionsfonden beräknades omkring 2/10 komma att förvaltas av första fondstyrelsen, omkring 5/10 av andra fondstyrelsen och omkring 3/10 av tredje fondstyrelsen. En sådan uppdelning hade enligt departementschefens mening den fördelen, att man undvek att låta en av förvaltningsenheterna disponera över huvudparten av fonden. Medan den första fondstyrelsen skulle förvalta de arbetsavgifter som erlades av arbetsgivare vilka företrädde det allmänna, skulle andra fondstyrelsen förvalta arbetsgivaravgifter från enskilda stora och medelstora företag och tredje fondstyrelsen dels arbetsgivaravgifter från enskilda mindre företag, dels egenavgifter från företagare m. fl. Under den tredje fondstyrelsen sammanfördes sålunda de medel som i praktiken hänförde sig till småföretagarna.

Förslaget till reglemente angående allmänna pensionsfondens förvaltning godtogs av riksdagen i väsentligen oförändrat skick.

Motioner av samma lydelse som de nu föreliggande motionerna I: 217 och II: 282 har tidigare väckts vid 1965 års riksdag. Andra lagutskottet yttrade därvid i sitt utlåtande nr 64, att enligt dess mening det i motionerna framförda önskemålet om en decentralisering av allmänna pensionsfonden till företagen var oförenligt med de principer som ligger till grund för handhavandet av fondkapitalet. Utskottet var inte berett att ändra på dessa principer och avstyrkte därför motionerna, som också avslogs av riksdagen.

C. Reglerna för återlån ur allmänna pensionsfonden

I propositionen nr 100 år 1959, vari, såsom ovan nämnts, bl. a. framlades förslag till reglemente angående allmänna pensionsfondens förvaltning, uttalade föredragande departementschefen, att en betydande del av fondmedlen i form av återlån borde gå tillbaka till dem som erlagt pensionsavgifterna. Från det förslag till regler för återlån som framlagts av 1957 års pensionskommitté hade departementschefen i olika hänseenden gjort avvikelser i syfte att vidga återlånemöjligheterna. Förslaget till reglemente blev vad beträffar återlånereglerna godkänt av riksdagen i oförändrat skick. De sålunda antagna reglerna gäller alltså.

Vid alla efterföljande riksdagar har väckts motioner vari hemställts om ändringar i återlånereglerna i syfte att öka möjligheterna att använda pensionsmedlen för företagets kapitalförsörjning. Motionsyrkandena har genomgående avslagits av riksdagen. Andra lagutskottet har i sina utlåtanden i ämnet (1960 nr 6, 1961 nr 56, 1962 nr 13, 1963 nr 2, 1964 nr 18 och 1965 nr 64) flera gånger uttalat, att de gällande återlånereglerna inte i alla avseenden är helt ändamålsenliga. Dess avstyrkande av ändringsförslagen motiverades åren 1960—1964 med att erfarenheter i någon större utsträckning av reglernas verkningar ännu inte vunnits.

Över de motioner i ämnet som väcktes år 1965 inhämtade andra lagutskottet remissyttranden från Landsorganisationen i Sverige (LO), Riksförbundet Landsbygdens folk (RLF), Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Sveriges grossistförbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation, Sveriges industriförbund, Sveriges lantbruksförbund och Tjänstemännens centralorganisation (TCO). Om de i motionerna framförda förslagen, vilka överensstämde med dem som väckts i de nu föreliggande motionerna I: 43 och II: 77 samt I: 550 och II: 663, uttalade remissinstanserna delade meningar. Löntagarorganisationerna ställde sig kritiska mot förslagen. Sålunda ansåg LO och SACO, att motionerna icke borde föranleda någon åtgärd, medan TCO anförde, att tillräcklig erfarenhet ännu ej vunnits om återlånereglernas verkningar för att bestämmelserna skulle bli föremål för översyn. Övriga remissinstanser var däremot i huvudsak positiva. Förslaget att återlånerätten skulle få ackumuleras under fem år tillstyrktes av SAF och Sveriges industriförbund samt Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen och Sveriges grossistförbund. De fyra förstnämnda organisationerna tillstyrkte också uttryckligen en höjning av lånegränsen från 50 till 75 procent. Amorteringstidens förlängning till 20 år avstyrktes av Svenska bankföreningen men tillstyrktes av övriga här nämnda organisationer. Dessutom förekom flera mera allmänt tillstyrkande uttalanden. Sveriges grossistförbund fann sålunda ett framlagt förslag om utredning av frågan om allmänna pensionsfondens möjligheter att

aktivt främja näringslivets utveckling vara väl motiverat. RLF tillstyrkte ändringar i gällande reglemente i enlighet med motionernas syften. Sveriges hantverks- och industriorganisation samt Sveriges lantbruksförbund stödde tanken på en utredning rörande ändrade bestämmelser för återlån.

I sitt utlåtande (nr 64) över de ifrågavarande motionerna uttalade andra lagutskottet, efter att ha redogjort för de nyss refererade remissyttrandena, följande:

De nuvarande återlånereglerna är, såsom utskottet tidigare framhållit, inte helt ändamålsenliga. Detta förhållande har också påpekats av flera remissinstanser. Emellertid anser utskottet det inte lämpligt, att man med hänsyn till frågans vikt och omfattning överväger ändringar i reglerna för fondkapitalets placering när utredning pågår om finansiella långtidsperspektiv inom samhällsekonomin. Med hänsyn härtill och då flera remissinstanser avstyrkt ändringar i placeringsreglerna anser utskottet att nu ifrågavarande motioner icke bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

I en reservation begärde vissa av utskottets ledamöter att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla dels om skyndsamt förslag till en sådan reglementsändring att återlånerätt skulle få ackumuleras under fem år, dels om utredning angående reformering av återlånebestämmelserna i övrigt. Riksdagen följde utskottsmajoriteten.

Vissa statistiska uppgifter rörande allmänna pensionsfonden

I allmänna pensionsfondens årsredogörelse för år 1965 lämnas bl. a. följande uppgifter.

Till allmänna pensionsfonden inflöt under året totalt 2 905,4 (föregående år 2 441,7) milj. kr., varav 792,6 (656,9) milj. kr., 1 532,3 (1 309,7) milj. kr. respektive 580,5 (475,1) milj. kr. tillfördes första, andra och tredje fondstyrelsen. Av de under året influtna medlen kom sålunda på första, andra och tredje fondstyrelsen respektive 27, 53 och 20 procent. För utgående pensioner erfordrades 152,8 milj. kr., varav 42,8 milj. kr., 82,3 milj. kr. respektive 27,7 milj. kr. ställdes till förfogande av första, andra och tredje fondstyrelsen. Fondens totala omslutning steg från 7 408,6 milj. kr. vid årets början till 10 644,8 milj. kr. vid dess slut.

Under 1964 begärde banksystemet för återlån på basis av 1963 års avgifter totalt 197,8 milj. kr. Motsvarande efterfrågan 1965 blev 307,2 milj. kr., varav 190,5 milj. kr. utbetalades före 1966 års ingång. Återlånen uppgick vid 1965 års slut till 564,6 milj. kr., fördelade med 1,1 milj. kr. på första, 562,4 milj. kr. på andra och 1,1 milj. kr. på tredje fondstyrelsen. De sistnämnda beloppen motsvarar för andra fondstyrelsen 10,0 procent och för tredje fondstyrelsen 0,1 procent av placeringarna. Av fondens totala placeringar omfattade återlånen under åren 1961—1965 respektive 0,2, 2,0, 2,7, 3,8 och 5,4 procent.

Utskottet

Allmänna pensionsfonden ökade under år 1965 med 3,2 miljarder kr. och hade vid årets utgång en sammanlagd omslutning av 10,6 miljarder kr. Med hänsyn till den alltmera framträdande position som fonden intar bland placerarna på kapitalmarknaden är det naturligt att såväl fondsystemets verkningar på samhällsekonomin i stort som fondens betydelse för näringslivets kapitalförsörjning blir föremål för en diskussion, vari önskemål om utredningar och reformer framföres.

Riksdagen beslöt 1965 att hos Kungl. Maj:t anhålla om en utredning av pensionssystemets samhällsekonomiska verkningar. Fondbildningens inverkan på näringslivet, fondbildningens omfattning och fondförvaltningens framtida utformning hörde till de frågor som därvid ansågs böra behandlas. Kungl. Maj:t förordnade att denna utredning skulle utföras inom ramen för den av finansdepartementet bedrivna planeringen av den svenska ekonomins utveckling på längre sikt. I motioner såväl 1964 som 1965 yrkades, att den begärda utredningen skulle komma till stånd genom en särskild utredning med parlamentarisk medverkan. Riksdagen avslög emellertid dessa yrkanden under hänvisning till att pensionssystemets samhällsekonomiska verkningar inte kan bedömas isolerade från den samhällsekonomiska utvecklingen i övrigt och att därför den av Kungl. Maj:t valda formen för utredning vore lämplig.

I motionerna I: 313 och II: 381 uttalas nu, att den inom finansdepartementet utförda långtidsutredningen, vars resultat nyligen redovisats i rapporten »Svensk ekonomi 1966—1970», inte kan anses tillgodose det av riksdagen ställda kravet på en utredning av tilläggs-pensionssystemets samhällsekonomiska verkningar. Motionärerna begär att en parlamentariskt sammansatt utredning skall få till uppgift att skyndsamt pröva hithörande frågor.

Vid sidan av det utredningsarbete som utmynnat i nyssnämnda rapport pågår en särskild utredning om finansiella långtidsperspektiv inom samhällsekonomin, vilken verkställs av överdirektören i konjunkturinstitutet Börje Kragh. Av direktiven för denna utredning och av uppgifter som lämnats om dess arbete framgår, att det är i detta sammanhang som de speciella problemen rörande allmänna pensionsfondens samhällsekonomiska verkningar framför allt uppmärksammas. Utredningen beräknas bli avslutad under våren 1966.

Enligt utskottets bedömning kan den här nämnda utredningen väntas ge en grund av fakta och teoretiska överväganden som är nödvändig för en vidare diskussion av fondbildningen och fondförvaltningen med tanke på eventuella ändringar i nuvarande system. Att i nuvarande läge, innan pågående grundläggande undersökningar avslutats, tillsätta en parlamentarisk

utredning i ämnet finner utskottet icke motiverat. Utskottet anser sig därför icke böra tillstyrka bifall till motionerna I: 313 och II: 381.

Det förslag som framställs i motionerna I: 217 och II: 282 går ut på en genomgripande förändring av formerna för den fondbildning som ingår i tilläggs-pensionssystemet. Den del av pensionsavgifterna som överstiger vad som erfordras för att täcka löpande utgifter för pensionsbetalning bör enligt motionärerna få avsättas inom företagen, varvid garanti för de avsatta medlen skall erhållas genom kollektivt ansvarstagande i regi av företagens intresseorganisationer.

Utskottet vill erinra om att frågan om de genom pensionsavgifterna inflytande medlens fördelning på flera fonder var föremål för grundliga överväganden i samband med utarbetandet av det system för fondförvaltningen som nu tillämpas. Bland de synpunkter som därvid blev vägledande var å ena sidan att förvaltningen av pensionsfonden inte fick innebära en maktkoncentration, vare sig för statliga eller andra intressen, å andra sidan att en uppdelning av fondmedlen inte fick urarta till ett kvoterings-system enligt vilket de från en bransch inflytande avgiftsmedlen i första hand användes för att tillgodose branschens egna kreditbehov. Den fördelning på tre del-fonder som kan sägas ha skett genom att förvaltningen av pensionsfondens medel överläts på tre olika styrelser var uttryck för en avvägning mellan dessa olika synpunkter. En sådan decentralisering av medelsförvaltningen som föreslagits i motionerna I: 217 och II: 282 skulle förutsätta en fullständig omprövning av de principer som hittills legat till grund för handhavandet av fondkapitalet. Utskottet anser för sin del att dessa principer i det väsentliga bör vidmakthållas för framtiden och är inte berett att förorda att en sådan utredning som begärts i de sistnämnda motionerna kommer till stånd.

I återstoden av de nu föreliggande motionerna framföres önskemål om ändringar i gällande regler för återlån ur allmänna pensionsfonden. Ett för motionerna gemensamt krav är att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall hemställa om förslag till sådan ändring i reglementet angående fondens förvaltning att återlånerätt får dels ackumuleras under fem år i stället för att som nu avse blott avgiftsmedel som inbetalats under föregående år, dels gälla 75 procent av inbetalda avgifter i stället för som nu 50 procent. Samtliga motionärer önskar också en utsträckning av amorteringstidens längd för återlån från 10 till 20 år. Medan i motionerna I: 550 och II: 663 hemställs att riksdagen direkt skall begära förslag om en sådan reglementsändring, begränsas yrkandet i motionerna I: 43 och II: 77 till att avse en utredning rörande den föreslagna utsträckningen av amorteringstiden.

Förslag i samma riktning som de här nämnda har framförts i motioner varje år sedan år 1960. Andra lagutskottet, som tidigare avstyrkt motioner av detta slag under uttalande av att man ännu inte i större utsträckning vunnit erfarenheter av hur återlånereglerna verkade, hänvisade i sitt förra året avgivna utlåtande i ämnet till den pågående utredningen om finan-

siella långtidsperspektiv inom samhällsekonomin. Innan denna utredning slutförts borde, ansåg andra lagutskottet, en så viktig fråga som den om ändring i återlånereglerna inte upptagas till övervägande. Samtidigt framhölls dock, att dessa regler inte kunde anses vara helt ändamålsenliga.

Bankoutskottet vill för sin del instämma i andra lagutskottets här redovisade, av riksdagen godkända uttalande. Vad bankoutskottet ovan yttrat om den ordning i vilken reformönskemål rörande pensionsfondens förvaltning bör behandlas är tillämpligt även i detta fall, varför utskottet avstyrker bifall till de föreliggande motionerna om ändrade återlåneregler. I detta sammanhang finner utskottet anledning att påpeka, att mera liberala villkor för återlån inte i och för sig är ägnade att öka den andel av allmänna pensionsfondens medel som tillföres näringslivet. Genom placering i obligationer, förlagsbevis och vissa lån som förmedlas av hypoteksaktiebolag bidrar pensionsfonden på andra vägar till näringslivets kapitalförsörjning. Utmärkande för återlånen är främst, att de kommer just de företag till del som inbetalat motsvarande pensionsavgifter. Kapitalintensiva företag och företag stadda i snabb expansion torde alltså, oberoende av hur återlånereglerna utformas, icke kunna draga lika stor nytta som övriga företag av möjligheten till återlån.

Åberopande vad här anförts hemställer utskottet,

A. att motionerna I: 313 och II: 381 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B. att motionerna I: 217 och II: 282 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att följande motioner, nämligen

1) I: 43 och II: 77,

2) I: 550 och II: 663,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 15 mars 1966

På bankoutskottets vägnar:

C. G. REGNÉLL

Närvarande:

från första kammaren: herrar Ståhle, Hilding, Åke Larsson, Palm, Nils Theodor Larsson, Larfors och Ottosson;

från andra kammaren: herr Regnéll, fru Renström-Ingenäs, herrar Hagnell, Berglund, Franzén i Motala, Börjesson i Glömminge, Bengtsson i Landskrona och Larsson i Umeå.

Reservationer

vid utskottets hemställan under A.

1) av herrar *Hilding, Nils Theodor Larsson, Ottosson, Regnéll, Berglund, Börjesson* i Glömminge och *Larsson* i Umeå, vilka ansett,

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 9 med orden »Vid sidan av» och slutar på s. 10 med orden »I: 313 och II: 381» bort utbytas mot ett stycke av följande lydelse:

»Den pågående utredningen rörande finansiella långtidsperspektiv inom samhällsekonomin är en ren expertutredning, som torde komma att redovisa dels vissa empiriska undersökningsresultat, dels vissa teoretiska överväganden. För att en vidare diskussion av fondbildningen och fondförvaltningen med sikte på en reform av nuvarande system skall kunna komma till stånd anser utskottet det erforderligt med en parlamentarisk utredning, som möjliggör insyn för och medverkan från skilda meningsriktningar. Utskottet finner det angeläget att en sådan utredning skyndsamt kommer till stånd och tillstyrker därför det i motionerna I: 313 och II: 381 väckta yrkandet härom. Utskottet vill framhålla, att det material som den nu pågående undersökningen frambringar givetvis blir av betydande värde för den parlamentariska utredningen.»;

dels att utskottet under A. bort hemställa,

»att riksdagen med bifall till motionerna I: 313 och II: 381 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt parlamentarisk utredning rörande tilläggspensionssystemets samhällsekonomiska verkningar, allmänna pensionsfondens inverkan på näringslivet och fondförvaltningens framtida utformning m. m. i enlighet med vad utskottet ovan anfört.»

vid utskottets hemställan under B.

2) av herrar *Ottosson* och *Regnéll*, vilka ansett,

dels att det stycke på s. 10 i utskottets yttrande som börjar med orden »Utskottet vill erinra» och slutar med orden »kommer till stånd» bort ha följande lydelse:

»Ett system med en i viss mån decentraliserad förvaltning av de avgiftsmedel som nu inflyter till allmänna pensionsfonden skulle otvivelaktigt medföra stora fördelar. Den påtagliga risk för en alltför stor maktkoncentration som är förknippad med det nuvarande förvaltningssystemet skulle härigenom kunna undvikas. Likaså skulle risken för felinvesteringar nedbringas. Samtidigt skulle företagssparandet påverkas i gynnsam riktning

och företagens kreditproblem bli väsentligt lättare att lösa. Även från säkerhetssynpunkt skulle en sådan lösning vara fördelaktig. Utskottet finner det av de skäl som här angivits angeläget att en utredning om en begränsning av avsättningen till allmänna pensionsfonden kommer till stånd och tillstyrker alltså det i motionerna I: 217 och II: 282 framförda förslaget härom.»;

dels att utskottet under B. bort hemställa,

»att riksdagen med bifall till motionerna I: 217 och II: 282 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte med beaktande av vad utskottet anfört igångsätta utredning i syfte att — sedan allmänna pensionsfonden nått en med hänsyn till kravet på likviditet och risken för konjunkturförsämring fullt betryggande storlek och erfarenhet vunnits rörande storleken av arbetsgivarnas frivilliga avsättningar till egna pensionsfonder — begränsa de årliga pensionsavgifterna till allmänna pensionsfonden till vad som erfordras för täckande av fondens löpande pensionsbetalningar under året.»

vid utskottets hemställan under C.

3) av herrar *Hilding, Nils Theodor Larsson, Ottosson, Regnéll, Berglund, Börjesson* i Glömminge och *Larsson* i Umeå, vilka ansett,

dels att det stycke på s. 11 i utskottets utlåtande som börjar med orden »Bankoutskottet vill» och slutar med orden »möjligheten till återlån» bort ha följande lydelse:

»Bankoutskottet vill för sin del understryka andra lagutskottets uttalande, att återlånereglerna i sin nuvarande utformning inte är ändamålsenliga. I första hand synes det önskvärt att den nu gällande snäva tidsgränsen för återlånerätt vidgas, så att återlånerätten inte förfaller kalenderårsvis utan får ackumuleras under en tid av fem år. En sådan ändring av återlånereglerna skulle vara av särskilt värde för många mindre företag, som nu i praktiken är utestängda från möjligheten till återlån. Även en utvidgning av den andel av inbetalda avgifter som berättigar till återlån framstår som angelägen. Härutöver synes en förlängning av amorteringstiden från 10 till 20 år vara motiverad. Att såsom föreslagits i motionerna I: 43 och II: 77 verkställa en särskild utredning rörande sistnämnda fråga förefaller icke erforderligt. Riksdagen bör därför hemställa att Kungl. Maj:t omedelbart framlägger förslag till de reglementsändringar som angivits i de sistnämnda motionerna samt i motionerna I: 550 och II: 663.»;

dels att utskottet under C. bort hemställa,

»att riksdagen i anledning av motionerna I: 43 och II: 77 samt I: 550 och II: 663 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till sådan ändring av reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning att återlånerätt får ackumuleras under fem år, att återlån får ske upp till 75 procent av inbetalda avgifter och att amorteringstiden för återlån utsträcker till 20 år.»